

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СТРУКТУРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ЕКОНОМІКИ

Окреслено та проаналізовано особливості умов формування та стану впровадження інвестиційних процесів на промислових підприємствах України, обґрунтовано систему показників їх інвестиційної привабливості на макроекономічному рівні, визначено основні фактори, які впливають на зменшення інвестиційної активності

Ключові слова: інвестиції, інвестиційні процеси, інвестиційна привабливість

Постановка проблеми. Радикальні структурні перетворення в економіці України створюють на загальногалузевому рівні низку проблем, які потребують якнайшвидшого їх вирішення. Вирішення проблеми зниження активності інвестиційно-інноваційної діяльності, спрямованої на використання новітніх досягнень науки й техніки, застосування більш досконалих факторів виробництва й технологій, раціонального використання підприємствами інвестицій можливо за допомогою росту обсягів реалізованих інвестиційних ресурсів і найбільш ефективного їхнього використання в пріоритетних сферах матеріального виробництва й соціальної сфери. Інвестиції формують виробничий потенціал на новій науково-технічній базі й визначають конкурентні позиції підприємств-виробників на ринках. Для вирішення цих питань необхідно сформулювати передумови для активізації інвестиційного процесу, можливість маневрування фінансовими ресурсами шляхом ефективного їх використання і підвищення інвестиційної привабливості підприємства.

Аналіз результатів останніх досліджень і публікацій Велика кількість праць зарубіжних та вітчизняних вчених і на сьогоднішній день присвячені питанням визначення інвестиційної привабливості різних рівнів. Серед зарубіжних вчених різні аспекти цієї проблеми вивчали І. Ансофф [1], Г. Бірман [6], Ю. Блех [9], М. Бромвич [10], Я. Корнаї [21], Л. Крушвіц [23], М. Мескон [26], Я. Хонко [31], У. Шарп [32] та ін. Активізація інвестиційного процесу на підприємстві, у певній галузі та економіці загалом знайшли своє відображення в працях вітчизняних вчених-економістів О. Амоші [2], О. Ареф'євої [3], І. Бланка [8], В. Геєця [12], М. Герасимчука [13], В. Гриньова [14], С. Жукова [17], П. Завліна [18], А. Загороднього [19], О. Коюди [22], Т. Лелейко [25], А. Пересади [28], В. Шевчука [33], О. Ястремської [34] та інших. Всі автори роблять спроби врахувати велику кількість факторів впливу, згрупувати за напрямками та визначити рівень їх вагомості, хоча рівноцінність факторів в створених аналітичних системах викликає певний сумнів.

Мета дослідження полягає в визначенні та аналізі особливостей умов формування та стану впровадження інвестиційних процесів на промислових підприємствах України, обґрунтуванню системи показників їх інвестиційної привабливості на макроекономічному рівні, визначенню основних факторів, які впливають на зменшення інвестиційної активності.

Викладення основного матеріалу. Проблема активізації інвестиційної діяльності в промисловості ще досі не вирішена як з наукової, так і з практичної точок зору, оскільки немає однозначних підходів до визначення інвестиційної привабливості машинобудівних підприємств, ефективності впровадження інвестиційних проектів. Необхідність створення концептуально цілісної теоретико-методологічної бази, розв'язання питань активізації інвестиційного процесу за умов структурних перетворень економіки визначає актуальність і своєчасність дослідження і обумовлює вибір теми статті.

За даними Державного комітету статистики, інвестиції в основний капітал за результатами 2010 року складають 79 % обсягу капітальних інвестицій, до яких відносяться господарські операції, що передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомості, основних фондів та нематеріальних активів, які підлягають амортизації [27]. Ступінь зносу основних фондів за всіма видами економічної діяльності в Україні на початок 2011 року становила 68,4 %. Критичним є ступінь зносу у транспортній галузі – 87 % та енергетиці – близько 80 % основних фондів ТЕС повністю зношені. Критичні показники зносу основних фондів мають безпосереднє відношення до незадовільного обсягу і рівня інвестицій в основний капітал. Інвестиції в основний капітал, які зростали з 93,1 млрд. грн. у 2005 році до 233,1 млрд. грн. у 2008 році, стрімко зменшились у 2010 році до 150,67 млрд. грн. (порівняно з 2008 роком на 35,36 %), що складає 13,76 % номінального ВВП, тоді як найбільший відносно зростання показника інвестицій в основний капітал було зафіксовано у 2007 році – 29,28 %. (табл. 1).

Таблиця 1. Вартість основних засобів промислових підприємств у 1997-2011 роках

Роки	У фактичних цінах на кінець року, млн. грн.		Ступінь зносу, у %
	первісна (переоцінена) вартість	залишкова вартість	
1997	828822	466448	43,7
1998	915477	503278	45,0
1999	964814	512235	47,2
2000	1026163	538837	48,0
2001	1141069	587453	49,3
2002	1276201	661565	49,0
2003	1568890	774503	51,5
2004	2047364	993346	52,6
2005	3149627	1251178	61,2
2006	3903714	1597416	60,0
2007	644767	262264	59,3
2008	737514	306968	58,4
2009	940320	357592	62,0
2010	1065270	386109	63,8
2011	1145271	392480	64,3

*Примітка: зведено та розраховано на підставі досліджених автором статистичних даних [29; 30]

Галузева структура інвестицій в основний капітал в 2010 році не є оптимальною: інвестиції в основний капітал промисловості не дотягують навіть до половини обсягів всіх інвестицій (38,87 %), тоді як вартість основних фондів промисловості є переважаючою, а сільське господарство, маючи надзвичайно потужний потенціал, інвестується у незначній мірі (5 %).

В Україні спостерігається щорічне зменшення темпів росту прямих іноземних інвестицій: 2007 рік – 136,7 %, 2008 рік – 120,6 %, 2009 рік – 112,4 %, 2010 – рік 111,62 % [29; 30]. Прямі іноземні інвестиції підсилюють міжнародну інвестиційну позицію України та запобігають нарощуванню державного боргу, але у зв'язку зі зменшенням потоку прямих іноземних інвестицій чиста міжнародна

інвестиційна позиція України погіршилась. Так, за даними Національного банку, вартість зовнішніх фінансових пасивів України станом на початок 2008 р. перевищувала вартість активів на 31,4 млрд. дол., а на початок 2011 р. цей показник складав 42,3 млрд. дол.

Основні фактори, які мають вагомий вплив на стабільність діяльності підприємства це – зростання обсягів реалізації продукції, сталий рівень фінансової стійкості, рентабельність діяльності. Незважаючи на складні ринкові обставини, жорстку податкову систему і недостатню державну підтримку, в більшості випадків погіршення становища підприємств пов'язане з неефективною системою управління, неекономічним і нетехнологічним виробництвом, слабким урахуванням ринкових умов господарювання у всіх аспектах [16, с.14]. Заохочення

вкладення коштів потребує забезпечення привабливості об'єктів інвестування для вітчизняних та зарубіжних інвесторів. Динаміка темпів росту інвестицій в промислові підприємства коливалася від 15,4 % у 1996 р. до 61,47 % у 2007 р. і – 27,53 у 2009 році та 1,3 % у 2010 році.

У 2007 р. цей показник був найбільшим за період з 1996 року, а у 2009 році набув найменшого значення при цьому є позитивна тенденція до його зростання, яке відбулось в 2010 році [24, с. 107]. Світовий досвід показує, що для стабільної економіки інвестиції в основний капітал повинні бути на рівні 15-20 % ВВП, це співвідношення зберігається протягом 2004-2008 років. [15, с. 88]. Динаміка темпів росту інвестицій в основний капітал промислових підприємств представлена на (рис. 1).

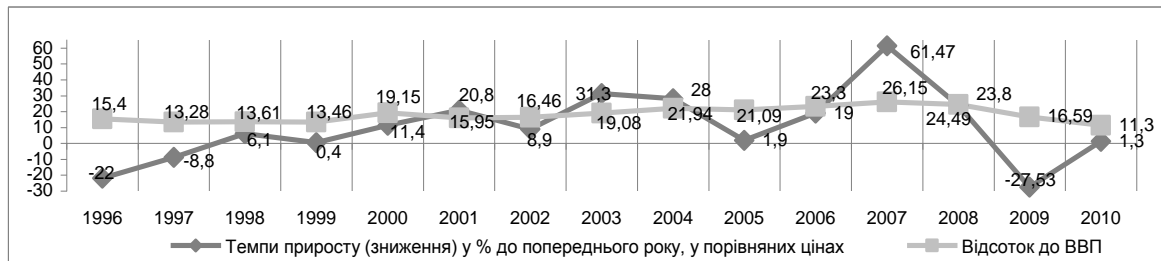

Рис. 1. Динаміка рівня інвестицій в основний капітал промислових підприємств України

*Примітка: розраховано та побудовано на підставі досліджених автором статистичних джерел [29; 30]

Основним джерелом фінансування капітальних вкладень залишаються власні кошти підприємств. Збільшення обсягів інвестування за рахунок власних коштів підприємствам можливе лише через зростання обсягів прибутку. Однією з головних причин кризового стану і підприємництва, і виробництва в Україні є дефіцит інвестицій, який призводить, до значного зменшення обсягів виробництва і реалізації продукції, зростання рівня безробіття, зниження конкурентоспроможності продукції через використання застарілих технологій виробництва та значне зростання зносу основних засобів підприємств, особливо в її активній частині. Аналіз показав що ступінь зношення основних фондів українських підприємств у 2010 р. досяг 63,8 %, тоді як у 1996 р. він був 43,7 %.

Здійснення глибокої структурної перебудови української економіки вимагає істотного збільшення обсягу інвестицій, консолідації всіх джерел інвестування,

активізації інвестиційної діяльності. За оцінками експертів, для підтримки в робочому стані існуючих виробництв в Україні потрібно не менше 100,0 млрд. дол. [4, с. 5; 5, с. 7; 11, с. 31].

Найактуальнішими для України є проблеми збільшення обсягів ресурсів та структури інвестиційної діяльності. Лише успішне вирішення цих проблем призведе до формування позитивного виробничого та інвестиційного іміджу країни, а так і до значних економічних успіхів. Дані таблиці 2 демонструють динаміку балансу заощаджень та інвестицій різних секторів економіки та загальнодержавному рівні в цілому. Аналізуючи дані табл. 2, можна сказати, що баланс "заощадження – інвестиції" приватного сектору в 2010 році є негативними (-7,8 % ВВП), при цьому на 1,4 % зменшилась частка приватних заощаджень через постійне зростання операційних витрат.

Таблиця 2. Баланс заощаджень та інвестицій, % до ВВП

Показники	Роки									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Баланс приватного сектору	3,2	3,7	2,8	10,5	2,5	-2,2	-4,7	-14,0	-7,2	-8,4
Заощадження	22,6	21,5	21,7	27,4	22,5	18,0	19,1	10,6	8,3	9,7
Інвестиції	19,4	17,8	19,0	16,9	20,0	20,2	23,8	24,6	15,7	17,3
Баланс державного сектору	-1,5	0,7	-0,2	-2,9	-1,7	-0,6	-0,9	3,0	-0,2	-0,3
Заощадження	0,9	3,1	2,9	1,4	1,0	3,5	2,3	5,6	3,4	4,6
Інвестиції	2,4	2,4	3,1	4,3	2,7	4,1	3,1	2,6	3,2	4,3
Внутрішні заощадження	23,4	24,6	24,6	28,8	23,5	21,4	21,4	16,2	11,7	13,5
Внутрішні інвестиції	21,8	20,2	22,0	21,2	22,6	24,3	26,9	27,2	18,9	21,3
Баланс зовнішнього сектору	1,6	4,4	2,6	7,7	0,8	-2,8	-6,0	-8,0	-1,7	-2,8
Експорт	55,5	55,1	57,8	63,6	51,5	46,6	44,8	46,9	46,4	50,2
Імпорт	53,8	50,7	55,2	56,0	50,6	49,4	50,8	54,9	48,1	53,0

*Примітка: розраховано та зведено на підставі досліджених автором статистичних даних [29; 30]

Нестачу власних ресурсів для фінансування великих інвестиційних проектів підприємства компенсують за рахунок альтернативних джерел фінансування, а саме залучення на внутрішньому та зовнішньому кредитних ринках. Поряд з цим в 2010 році від'ємним був і баланс зовнішнього сектору, але відбувається загальне поступове зменшення від'ємного сальдо з -8,0% в 2008 році до рівня 2,8 % в 2010 році.

В 2010 році продовжилась тенденція збільшення обсягів експорту товарів у розрахунку місяць до відповідно місяця 2009 р. – на 25,7 % (на 23,6 % у січні), на відміну від імпорту, який знизився на 1,9 % (зростання на 63 % у січні). Від'ємне сальдо торгівлі товарами склало – \$341 млн. (-\$1109 млн. у лютому 2009 р.).

Пожвавлення економічної діяльності у більшості країн світу та відповідне відновлення попиту разом із зростанням

цін на світових товарних ринках вплинуло на збільшення товаропотоків. У лютому 2010 року (до лютого 2009 р.) найбільше зростання експорту товарів зафіксовано у поставках мінеральної продукції (енергетичні матеріали) – у 2 рази, продукції машинобудування – на 58,8 %, продукції хімічної промисловості – на 40,9 %, металургійної продукції – на 6,7 % та продукції АПК – на 4,4 %.

Зниження імпорту (до лютого 2009 р.) відбулось в основному за рахунок зменшення поставок мінеральної продукції – на 26,5 %. У лютому 2010 до лютого попереднього року відбулось зменшення фізичних обсягів поставок нафти (на 1,4 %) та природного газу (у 3,6 рази). Падіння обсягів порівняно з минулим роком обумовлено ефектом статистичної бази: у лютому 2009 р. було включено розмитнений природний газ із українських газосховищ. В інших групах спостерігалось зростання: продукція хімічної

промисловості – на 42,7 %, металургійна продукція – на 40,4 % та продукція машинобудування – на 2,8 %.

У січні-лютому 2010 р. експорт товарів зріс на 24,7 %, імпорт – зріс на 20,7 %, від'ємне сальдо становило – \$656 млн. (–\$712 млн. у січні-лютому 2009 р.) і було сформовано в основному за рахунок: мінеральних продуктів (\$2 млрд.), машин та устаткування, транспортних засобів та приладів (\$0,2 млрд.) та продукції хімічної промисловості (\$0,6 млрд.). Водночас додатне сальдо зберігалось у торгівлі недорогими металами та виробами з них (\$1,7 млрд.) та продовольчими товарами і сировиною для їх виробництва (\$0,6 млрд.). Основним фактором зростання експорту у січні-лютому 2010 р. було підвищення попиту та цін на зовнішніх ринках на основні товари українського експорту. Факторами зростання імпорту у січні-лютому 2010 р. було зростання рівня цін на енергетичний імпорт та поживлення внутрішнього попиту (зростання промислового виробництва на 8,8 %).

Імпорт інвестиційних товарів зріс на 32,2 % (при зростанні питомої ваги до 16,1 % з 14,7 % у січні-лютому 2009 р.). Так імпорт котлів, машин, апаратів, механічних пристроїв зріс на 18,7 %, електричних машин, устаткування – на 69,8 %, залізничних/трамвайних локомотивів, шляхового обладнання – у 3,3 рази.

На основі експертного наукового досвіду [7, с. 332] рівень приватних інвестицій до їх загального обсягу повинен набувати значення на рівні 60 %, але аналізуючи дані наведені на рис. 2. слід зазначити, що вони відображають негативну тенденцію значного зменшення їх рівня в 2009 році навіть в порівнянні з 1996 роком, але існує певна тенденція до зростання майже на третину в 2010 році, що може бути позитивно охарактеризоване.

Значні обсяги іноземних інвестицій у 2010 році було зосереджено на підприємствах промисловості – 31,41 % від загального обсягу прямих інвестицій в Україну, у т.ч. переробної – 22,7 %.

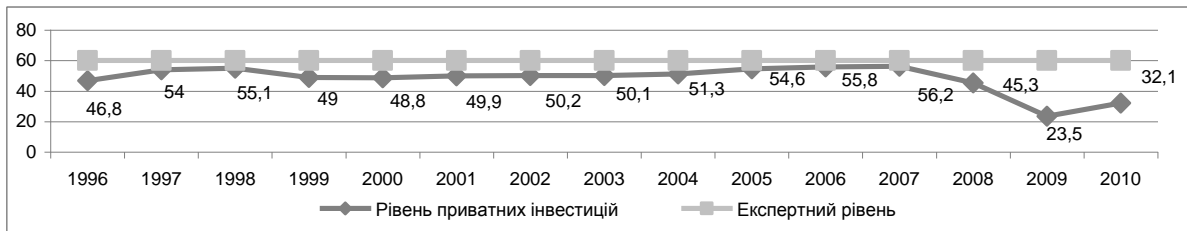

Рис. 2. Рівень приватних інвестицій в Україні (% до загального обсягу)

*Примітка: розраховано та побудовано на підставі досліджених автором статистичних джерел [29; 30]

У переробній промисловості 2011 року індекс виробництва становив 108,2 %, що на 5,7 відсоткового пункту менше аналогічного показника 2010 року. У хімічній та нафтохімічній промисловості індекс виробництва продукції порівняно з 2010 роком становив 114,4 %, у т.ч. на підприємствах з випуску основної хімічної продукції – 130,4 %, виробництва гумових та пластмасових виробів – 100,6 %. У металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів у 2011 р. порівняно з 2010 р. темп росту промислової продукції становив 108,1 % та 116,4 % відповідно. За 2011 р. виробництво продукції в галузі становило 108,9 % від обсягів 2010 року. Індекс промислової продукції у 2011 р. порівняно з 2010 роком становив 107,6 %, у т.ч. добувної промисловості – 107,2 %, переробної – 108,2 %.

Структура та динаміка інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування показує, що:

– основним джерелом інвестицій у 2010 р., як і в попередні періоди були і залишаються власні кошти підприємств і організацій, які становлять 55,7 % від загального обсягу інвестицій в основний капітал;

– стрімко зменшилась роль другого за обсягами джерела фінансування інвестицій в основний капітал, а саме – банківського кредитування з 17,3 % у 2008 р. до 13,7 % у 2010 р., що навіть нижче рівня 2005 р., який становив 14,8 %;

– інвестиції в основний капітал за рахунок коштів державного бюджету зростали з 2005 року з 5,1 до 11,6 млрд. грн. у 2008 році, але у 2009 р. знизилась майже удвічі – до 6,6 млрд. грн., що складає 4,4 % всіх інвестицій в основний капітал, але у 2010 році вони незначно відновили свої позиції і становлять 9,479 млрд. грн.

За даними Міністерства фінансів, у 2010 р. капітальні видатки державного бюджету були профінансовані в обсязі 10,4 млрд. грн., що майже в 2,5 рази менше, ніж у 2009 р.. Частка капітальних видатків у загальному обсязі видатків державного бюджету постійно скорочується: 2007 р. – 14,9 %, 2008 р. – 10,6 %, 2009 р. – 4,3 %, 2010 р. – 4,2 %. У відсотках до ВВП капітальні видатки державного бюджету склали: 2007 р. – 3,6 %, 2008 р. – 2,7 %, 2009 р. – 1,1 %; 2009 р. – 2,3 %.

– кошти іноземних інвесторів у інвестиціях в основний капітал склали у 2010 році 2,28 %, що майже на третину менше, ніж кошти населення, витрачені на будівництво власних квартир та індивідуальне житлове будівництво, які становлять 3,1 % загального обсягу інвестицій в основний капітал.

В табл. 3 представлено розподілення прямих інвестицій за видами економічної діяльності станом за січень-вересень 2011 року. Аналізуючи дані таблиці слід зазначити, що найбільшої питомої ваги набули прями інвестиції у промисловість та діяльність транспорту і зв'язку України.

Таблиця 3. Частки прямих інвестицій за видами економічної діяльності

Основні види економічної діяльності	Питома вага в загальному обсязі, %
Промисловість	39,7
Діяльність транспорту та зв'язку	16,1
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємствам	15,7
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	7,1
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	4,1
Будівництво	3,6
Фінансова діяльність	1,3

*Примітка: узагальнено та систематизовано на підставі досліджених автором статистичних джерел [29; 30]

Для визначення напрямку інвестицій за галузевою приналежністю слід більш докладно розглянути вкладення інвестицій опосередковано у промисловість. В табл. 4 представлено розподілення іноземних інвестицій за галузевою приналежністю. Представлені дані демонструють перевагу вкладень іноземних інвестицій у переробну промисловість, в якій найбільшої питомої ваги інвестицій отримало металургійне виробництво. Серед галузей переробної промисловості суттєві обсяги інвестицій внесено у:

– виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів;

– металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів;

– хімічну та нафтохімічну промисловість;

– машинобудування.

– Обсяги промислового виробництва. У грудні 2011 року індекс промислової продукції становив:

– порівняно з листопадом 2011 р. – 100,4 %;

– порівняно з груднем 2010 р. – 99,5 %;

– за підсумками 12 місяців 2011 р. – 107,6 % (в порівнянні 2010 р. з 2009 р. – 111,2 %).

Таблиця 4. Розподіл іноземних інвестицій за галузеву приналежністю

Основні галузі	Питома вага, %
Добувна промисловість	8,6
Переробна промисловість. В тому числі:	88,9
– металургійне виробництво	42,3
– харчова промисловість	13,2
– хімічна і нафтохімічна промисловість	9,6
– машинобудування	8,3
– виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	5,8
– виробництво та розподілення електроенергії	2,5

*Примітка: узагальнено та систематизовано на підставі досліджених автором статистичних джерел [29; 30]

Понад три десятки великих компаній з капіталом з Євросоюзу працюють у різних промислових галузях України. Їхні фінансові показники (за даними 2011 р.) дають сумарно 1,5 млрд. євро доходу (обороту) і до 50 млн. євро прибутку (з обліком часток власників, адже деякі з компаній належать інвесторам з ЄС лише частково). Це складає лише 4,5 % від усього промислового виробництва в Україні. За мірками ЄС незначна сума: майже 300 промислових компаній у ЄС мають оборот більший, ніж всі інвестори з Євросоюзу в Україні разом узяті. Хоча на деяких ринках (наприклад, пива) інвестори з ЄС відіграють ключову роль. оцінка інвестицій з ЄС за результатами діяльності не дозволяє говорити про пріоритет привнесення технологій: лише 6-7 % доходу великих компаній припадає на технологічні сектори (у той час як до третини всього обороту промислових компаній з інвестиціями з Євросоюзу забезпечує виробництво пива і тютюну) [20].

Окремо слід зазначити, що скасування більшості пільг для ВЕЗ і ТПР українським урядом на початку 2005 р. викликало негативну реакцію інвесторів з ЄС, насамперед, польських. Перебудова економічної системи України за рахунок її переорієнтації на залучення іноземних інвестицій, за умови

отримання офіційного членства в СОТ, може сприяти значним позитивним зрушенням та економічному відтворенню економіки нашої держави. Про початок такої переорієнтації свідчить частка у розмірі 58,9 % власних інвестиційних ресурсів підприємств від усіх капіталовкладень 2007 року, 60,2 % – у 2008 р., 50 % – у 2009 році і 58,4 % – у 2010 р.

Однією із головних причин зменшення інвестиційної активності промислових підприємств є загальне скорочення власних фінансових ресурсів, що стало результатом інфляційних процесів, падіння рівня виробництва, і, як наслідок, зростання частки збиткових підприємств [201].

Протягом 1996-2006 рр. кількість таких підприємств коливалась від 45,0 % у 1996 р. до 32,5 % у 2007 р., коли кількість збиткових підприємств була мінімальною, але вже в 2009 році ця кількість значно зросла до рівня 45,6 %. Але існує позитивний сигнал зменшення рівня цього показника станом на грудень 2010 року значення якого становить 41 % від загальної кількості підприємств. Але загальний рівень кількості збиткових підприємств носить загрозливий характер, що може негативно вплинути на розвиток економіки України в цілому. Зміни питомої ваги збиткових підприємств України наведені на рис. 3.

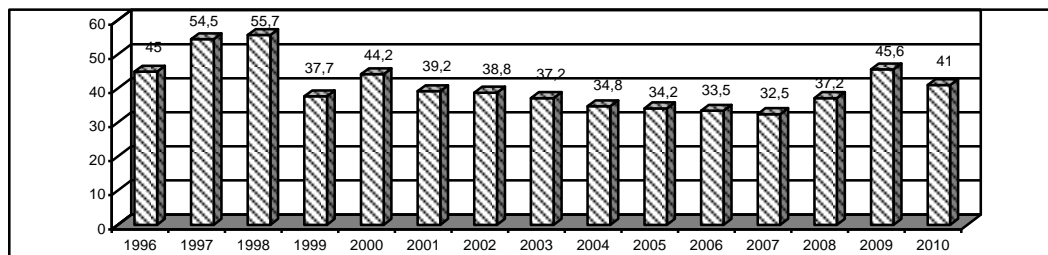

Рис. 3. Питома вага збиткових підприємств України в їх загальній кількості, 1996-2010 р.р.

*Примітка: розраховано та узагальнено на підставі досліджених автором статистичних джерел [29; 30]

Після початку світової економічної кризи в 2008 р. відбулось значне погіршення показників та їх повернення на рівень 1997 р., тобто надбання, досягнуті за роки стабілізації економіки та співпраці з інвесторами, були втрачені лише за два роки. Це ще раз підкреслює необхідність відновлення співпраці з інвестиційними компаніями, як вітчизняного так і закордонного походження.

На початку 2011 р. було отримано позитивні сигнали, які свідчать, що виробництво в Україні починає активно відновлюватись не лише завдяки поживленню світового попиту та покращенню цінової кон'юнктури, але і внаслідок поступового покращення внутрішньої економічної ситуації. У металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів спостерігалось зростання обсягів виробництва, як у розрахунку до попереднього місяця (на 25,1 %), так і до відповідного місяця попереднього року (на 25,8 %). Як наслідок, у січні-березні 2011 р. зростання обсягів виробництва прискорилось до 18,4 % (проти 14,3 % у січні-лютому 2011 р.). В цілому, у березні 2011 р. стимулюючим був вплив зростання цін на металопродукцію (в першу чергу, за рахунок залізородної сировини) та зовнішнього попиту; а стримуючим – обмежене кредитування, яке продовжує негативно впливати на житлове будівництво, та, як наслідок, на обсяги внутрішнього споживання металу.

У машинобудуванні зростання обсягів виробництва до попереднього місяця прискорилось (до 22 % проти 16,1 % у лютому до січня) та до відповідного місяця попереднього року (до 33,6 % проти 19,2 % у лютому 2011 року до лютого

2010 р.). Враховуючи зазначене, кумулятивний темп зростання прискорився до 25,7 % (проти 20,8 % у січні-лютому 2011 р.). В цілому, стимулюючим фактором було покращення економічної ситуації у країнах СНД (зростання попиту на продукцію інвестиційного характеру), а стримуючим – обмеження внутрішнього попиту на транспортні засоби вітчизняного виробництва через низький попит населення у зв'язку із триваючим скороченням споживчого кредитування. Поряд з цим, одним із чинників, який стримує розвиток реального сектору економіки є низький інвестиційний попит.

У переробній промисловості за січень-лютий 2010 р. від'ємний фінансовий результат становив – 3,6 млрд. грн. Незважаючи на поживлення світової економіки та зростання цін на сировинних ринках, значним за обсягом залишається від'ємний фінансовий результат у металургії – 2,5 млрд. грн., що пов'язано з низьким внутрішнім попитом на металопродукцію з боку будівництва. Таким чином, не дивлячись на покращення фінансових результатів діяльності підприємств, поки що не можна говорити про суттєве покращення фінансового стану реального сектору економіки, а також фінансової сфери, оскільки відновлюючи процеси залишаються нерівномірними.

Аналіз інвестиційної привабливості на макроекономічному рівні неможливий без врахування показників оцінки за рейтингами світових агенцій. У табл. 5 представлено показники рейтингу інвестиційної привабливості України за різноманітними джерелами інформації. При цьому слід зазначити, що рейтинги В, ВВ, ВВВ диференціюються у бік

збільшення рейтингу відповідно до збільшення літер "В" і означають достатню здатність до виконання фінансових зобов'язань, але вищу ніж у країн з рейтингами А, АА, ААА, чутливість до несприятливих економічних умов. До рейтингів

можуть додаватись знаки "-/+" або цифрова модифікація (1,2,3) відносно положення всередині основної категорії і прогноз (позитивний/негативний) щодо підвищення або зниження рейтингу у короткостроковому періоді.

Таблиця 5. Рейтинги інвестиційної привабливості України за різноманітними джерелами інформації

Показники	Фактичне значення				
	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік
Рейтинг агентства Moody's*	Позитивний В1	Позитивний ВВ	Позитивний ВВ –	Негативний В2	Негативний В2
Рейтинг агентства Fitch Ratings (Fitch)*	Позитивний ВВ	Позитивний ВВ	Позитивний ВВ –	Позитивний ВВ+	Позитивний ВВ+
Рейтинг агентства Standard&Poor's (S&P)*	Стабільний ВВ	Позитивний ВВ –	Негативний В+	Негативний ССС	Позитивний ВВ+
Рейтинг агентства Rating and Investment Information (R&I)*	Стабільний ВВ	Позитивний ВВ	Позитивний ВВ –	Позитивний ВВ+	Позитивний ВВ+
Рейтинг ведення бізнесу The Doing Business	124 місце серед 155 країн	118 місце серед 179 країн	139 місце серед 178 країн	145 місце серед 181 країн	142 місце серед 183 країн
Рейтинг конкурентоспроможності World Competitiveness Yearbook	46 місце серед 55 країн	46 місце серед 55 країн	54 місце серед 55 країн	54 місце серед 56 країн	48 місце серед 56 країн
Рейтинг привабливості Central European Economic Review	18 місце серед 26 країн	18 місце серед 26 країн	18 місце серед 26 країн	18 місце серед 26 країн	18 місце серед 26 країн
Індекс глобальної конкурентоспроможності World Economic Forum	69 місце серед 125 країн	73 місце серед 131 країн	72 місце серед 134 країн	82 місце серед 133 країн	72 місце серед 134 країн
Індекс економічної свободи Heritage Foundation	99 місце серед 157 країн	125 місце серед 161 країн	133 місце серед 157 країн	152 місце серед 179 країн	162 місце серед 179 країн
Корупційний індекс організації бізнесу Transparency International	99 місце серед 163 країн	118 місце серед 180 країн	134 місце серед 180 країн	146 місце серед 180 країн	142 місце серед 180 країн

*Примітка: узагальнено та систематизовано на підставі досліджених автором статистичних та наукових джерел

В табл. 6 дійсної статті зведено показники, які були використані при оцінці інвестиційної привабливості на рівні країни. У ситуації нестабільності та невизначеності процес інвестування не підлягає достатньому прогнозуванню, нерівномірність інвестиційних вкладень робить планування та прогнозування нереальними.

Таблиця 6. Показники інвестиційної привабливості промислових підприємств на макроекономічному рівні

Показники	Рекомендоване значення	Роки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Дефіцит державного бюджету, %	2,6%	1,8	1,4	1,3	6,5	8,2
Темп росту ВВП, %	повинен зростати	7,1	7,9	2,1	-15,1	4,2
Обсяг чистого експорту, млрд. дол.	позитивне сальдо	-3,07	-9,59	-17,70	-4,82	-3,00
Питома вага інвестицій у ВВП, %	15-20%	23,3	25,16	23,8	16,59	18,56
Питома вага приватних інвестицій в їх загальному обсязі, %	не менше 60%	55,8	56,2	45,3	23,5	27,3
Питома вага збиткових підприємств у їх загальній кількості, %	зменшення	33,5	32,5	37,2	45,6	41,0
Динаміка реальних доходів населення, %	співвідношення з динамікою ВВП	13,4	10,5	7,6	-8,5	1,5
Динаміка частки інвестицій в основний капітал, %	повинна зростати	19,0	61,47	23,8	-27,53	7,51
Питома вага прямих іноземних інвестицій у ВВП, %	6,0%	4,03	5,54	3,44	5,13	4,17

*Примітка: узагальнено та систематизовано на підставі досліджених автором наукових та статистичних джерел

Сучасна економічна ситуація в Україні здійснює негативний вплив на рівень її інвестиційної привабливості, і як наслідок, призводить до погіршення фінансових показників діяльності підприємств, значного зменшення рівня їх ліквідності, кредитоспроможності та зростання ступеню невизначеності щодо майбутніх перспектив в умовах посткризового періоду.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Таким чином, основні фактори, які впливають на зменшення інвестиційної активності є:

- несприятливі умови інвестування, зокрема недосконале законодавство щодо захисту прав власності, адміністрування податків, отримання у власність земельних ділянок, вимог до здійснення та контролю підприємницької діяльності;

- низький рівень державної підтримки інвестиційної діяльності;

- низький рівень темпів розвитку та структурних перетворень інвестиційного ринку та інвестиційної інфраструктури;

- недосконалість законодавчо-правової бази та регуляторних механізмів державного рівня для реалізації процесу інвестування.

Необхідно враховувати, що найважливішими чинниками впливу на інтенсифікацію інвестиційного процесу є наступні:

- політична стабільність у державі, так, наприклад, якщо приплив іноземних інвестицій в Україну за останні роки склав 300-400 млн. дол., то з вересня 2009 р. і до 2011 року спостерігаємо відтік фінансових ресурсів;

- забезпечення безпеки процесу здійснення підприємницької діяльності бізнесу й невтручання держави в цей вид діяльності;

- розвиток й удосконалення конкуренції.

Зміна й поліпшення всіх перерахованих вище умов буде позитивно впливати, на нашу думку, на підвищення рівня привабливості інвестиційного клімату для промислових підприємств. Необхідно також відзначити, що найбільш привабливими й ефективними для інвестиційних процесів, у першу чергу, будуть наукомісткі галузі зі значною інтелектуальною складовою, зокрема: радіоелектроніка, ракетно-і авіабудування, а також інші галузі промисловості, що забезпечують розвиток внутрішнього ринку країни. Однак, якщо враховувати ємність інвестиційного ринку України, то навряд чи можна розраховувати на масштабний приплив іноземних інвестицій і пожевлення з їхньою допомогою інвестиційних процесів. У зв'язку із цим необхідно шукати внутрішні джерела інвестування, до яких можна віднести накопичені фінансові ресурси підприємств і депозитні внески населення України.

Список використаних літературних джерел:

1. Ansoff I. H. Critique of Henry Mintzberg. The Design School: Reconsidering the basic premises of strategic management. // Strategic Management Journal, 12, (Winter Special Issue), 463-466.
2. Амоша О.І. Інвестиційне забезпечення реформ у промисловості / О.І. Амоша, Ю.П. Яценко // Соц.-екоп. дослідж. в перехід. період. Україна в XXI ст.: концеп. та моделі екон. розв.: Щорічник наук. пр. – 2001. – Вип. 23. – С. 211-219.
3. Ареф'єва О.В. Економіка підприємства / Ареф'єва О.В., Сахаєв В.Г., Ареф'єв О.В. // Навчальний посібник. – К.: Видавництво Європейського університету, 2003. – 237 с.
4. Бауліна Т.В. Інтелектуальний капітал як каталізатор інвестиційної

- привабливості підприємств / Т.В. Бауліна // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 4. – С. 4-6. 5. *Безчасний Л.* Тенденції на світовому ринку капіталів та його вплив на інвестиційну діяльність в Україні / Л. Безчасний, С. Онишко // Економіка України. – 2001. – № 3. – С. 4-12. 6. *Бирман Г.* Капиталовложения, Экономический анализ инвестиционных проектов / Г. Бирман, С. Шмидт. – М.: Юнити – Дана. – 2003. – 631 с. 7. *Бланк И.А.* Инвестиционный менеджмент. / И.А. Бланк. – К.: МП "Итем ЛТД", "Юнайтед Лондон Трейд Лимитед". – 1995. – 448 с. 8. *Бланк И.А.* Основы инвестиционного менеджмента: Т.2. / И.А. Бланк. – Киев: Ника-Центр; Эльга – Н. – 2001. – 512 с. 9. *Блех Ю.* Инвестиционные расчеты. Модели и методы оценки инвестиционных проектов / Ю. Блех, У. Гетце. – Калининград: Янтарный сказ. – 1999. – 412 с. 10. *Бромвич М.* Анализ экономической эффективности капиталовложений: Пер. с англ. / М. Бромвич. – М.: ИНФРА-М. – 2006. – 432 с. 11. *Гайдуцький А.* Інвестиційна конкурентоспроможність як мотиваційний чинник залучення іноземного капіталу / А. Гайдуцький // Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України. – 2004. – № 5 (14). – С. 26-33. 12. *Геєць В.М.* Шляхи активізації інвестиційної діяльності в Україні / В.М. Геєць // Банківська система України: теорія і практика становлення. Збірник наукових праць: Наукове видання. – Суми: Мрія-1 ЛТД Ініціатива. – 1999. – В 2 т., Т. 1. – 338 с. 13. *Герасимчук М.* Проблеми інвестиційної та інноваційної політики України / М. Герасимчук // Економіка України. – 1997. – №8. – С. 94-95. 14. *Гриньова В.М.* Інвестиційний менеджмент: Навч. посіб. / В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда, Ю.М. Великий. – 2-ге вид., доопр. і доп. – Х.: Инжек, 2006. – 664 с. 15. *Ефремов В.А.* Перспективные направления и механизмы стимулирования инвестиций / В.А. Ефремов // Економіка України. – 2003. – № 9. – С. 86-92. 16. *Євтушенко С.О.* Організаційно-економічні фактори підвищення інвестиційної привабливості промислових підприємств: Автореф. дисертації. / С.О. Євтушенко – Харків. – 2001. – 20 с. 17. *Жуков С.А.* Оптимізація конкурентоспроможності машинобудівних підприємств в сучасних умовах / Жуков С.А. Теоретичні та практичні аспекти дослідження потенціалу вітчизняних підприємств. – Потенціал регіону: вектори формування та використання: Наукова монографія – Донецьк: СПД Купріянов В.С., 2011. – С. 393-407. 18. *Завлина П.Н.* Инновационный менеджмент: Справочное пособие. [Под ред. Завлина, А.К. Казанцева, Л.Э. Мендеш. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЦИСН. – 1998. – 568 с. 19. *Загородній А.Г.* Менеджмент реальних інвестицій. / А.Г. Загородній, Ю.І. Стадницький. К.: Т-во "Знання", КОО. – 2000. – С. 209 с. 20. Концепція Державної цільової програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011-2015 роки [Електронний ресурс] – режим доступу <http://zakon1.rada.gov.ua/signal/2278a.doc> 21. *Корнаї Я.* Системная парадигма. / Корнаї Я. // Вопросы экономики, 2002, № 4. 22. *Коюда О.П.* Інвестиційна політика та інвестиційна привабливість підприємства. / О.П. Коюда // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. пр. Вип. 179. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2003. – С. 101-111. 23. *Крушвиц Л.* Финансирование и инвестиции: сб. задач и решений: пер. с нем. / Л. Крушвиц, Д. Шефер, М. Шваке. – СПб., 2001. – 320 с. 24. *Ластовченко І.В.* Деякі фінансові аспекти інвестиційної діяльності підприємств / І.В. Ластовченко // Фінанси України. – 2001. – № 2. – С. 105-110. 25. *Лепейко Т.И.* Методология управления инвестиционными ресурсами финансового рынка: Монография. / Т.И. Лепейко. – Харьков: Изд-во ХГЭУ. – 2002. – 288 с. 26. *Мескон М.* Основы менеджмента: Пер. с англ. / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М.: Дело. – 1992. – 702 с. 27. Основні показники економічного та соціального розвитку України [Електронний ресурс] – режим доступу <http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article/main> 28. *Пересада А.А.* Реалізація інвестиційних проєктів в Україні / А.А. Пересада, В.В. Зубленко // Фінанси України. – 2004. – № 3. – С. 106-112. 29. Статистичний збірник. Промисловість України у 2007-2010 роках (Industry of Ukraine in 2007-2010) // [за ред. Л.М. Овденко] – К.: Державний комітет статистики України, 2011. – 307 с. 30. Статистичний збірник. Україна в цифрах. 2010 р.р. [за ред. О.Г. Осауленка]. – К.: Державний комітет статистики України, 2011. – 252 с. 31. *Хонко Я.* Планирование и контроль капиталовложений : пер. с фин. / Я. Хонко. – М. : Экономика, 1987. – 190 с. 32. *Шарп У.* Інвестиції. [Пер. с англ. / У. Шарп, Г. Алесандер, Дж. Бэйли. – М.: ИНФРА-М. – 1999. – XII. – 1028 с. 33. *Шевчук В.Я.*, Основи інвестиційної діяльності. / В.Я. Шевчук, П.С. Рогожин. – К.: Генеза. – 1997. – 384 с. 34. *Ястремська О.М.* Визначення напрямів та об'єктів інвестування в інноваційний розвиток суб'єктів господарювання: [Монографія] / О.М. Ястремська, В.С. Пономаренко. – Х.: ФОП: Александрова К.М., 2008. – С. 238-258.

СТРИГУЛЬ Лариса Станіславівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економічного аналізу та обліку національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут".

Наукові інтереси:
– інвестиційні процеси в умовах структурних перетворень економіки.

Стаття надійшла до редакції: 19.02.2013 р.